

Lausunto luonnoksesta toimeentulotuesta annetun lain ja kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain 10 §:n muuttamisesta

TYÖALLTK 24.09.2025 § 46
39/00.04.00/2025

Lausuntopyyntöjen käsittely työllisyysalautakunnassa

Pohjoisen Keski-Suomen työllisyysalue osallistuu lausuntomenettelyihin osana alueellista edunvalvontaa ja vaikuttamistyötä. Lakiesitysten lausuntopyynnot käsitellään ensisijaisesti työllisyysalautakunnassa ennen lausuntojen toimittamista.

Työllisyysalueen lausunnot lakiluonnoksista valmistellaan työllisyysalueen asiantuntijoiden toimesta ja pyritään tuomaan lautakunnan käsittelyyn lausuntopyynnön aikataulun puitteissa. Lausuntopyynnot saattavat tulla nopealla aikataululla ja tämän vuoksi Pohjoisen Keski-Suomen työllisyysalautakunnan kokousten aikataulut voivat olla eri syklissä lausuntopyyntöjen jättämisen määräaikojen kanssa.

Pohjoisen Keski-Suomen työllisyysalue päätti kokouksessaan 28.05.2025 § 3, että mikäli lakiesityksen lausuntopyynnön aikataulu on sellainen, että lausuntopyyntöä ei ehditä käsitellä työllisyysalautakunnassa ennen lausunnon jättämisen määräaikaa, tuodaan Pohjoisen Keski-Suomen työllisyysalueen lausunto lakiuudistuksesta työllisyysalautakunnalle tiedoksi lautakunnan seuraavassa kokouksessa. Kyseisen lausuntopyynnön jättämisaika sijoittui kesäkuun loppuun, jonka vuoksi lausunto tuodaan tiedoksi työllisyysalautakunnalle. Lausunto on lähetetty lausuntopalveluun 25.6.2025.

Lausuntopyyntö

Sosiaali- ja terveysministeriö pyysi lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle toimeentulotuesta annetun lain, sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain 64 §:n ja kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain 10 §:n muuttamisesta.

Tausta

Pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelmakirjausten mukaan hallitus toteuttaa toimeentulotuen kokonaisuudistuksen, joka vahvistaa henkilön itsenäistä selviytymistä, vähentää pitkäaikaista toimeentulotukiriippuvuutta ja selkiyttää toimeentulotuen roolia viimesijaisena harkintaa vaativana rahaetuutena. Hallitusohjelman mukaan toimeentulotuen uudistuksella tavoitellaan myös julkistalouden säästöjä.

Tavoitteet

Esitysluonnoksen tavoitteena on vahvistaa toimeentulotuen luonnetta viimesijaisena ja väliaikaisena tukimuotona. Esityksellä

tavoitellaan myös toimeentulotukimenojen kasvun hillintää. Esityksessä tiivistettäisiin velvollisuutta hakea ensisijaisia etuuksia ja ilmoittautua työttömäksi kokoaikatyön hakijaksi työvoimaviranomaiseen. Tilanteita, joissa toimeentulotuen perusosan alentaminen olisi mahdollista, lisättäisiin. Perusosan alentamisprosentteiksi ehdotetaan 20, 40 ja 50. Perustoimeentulotuen tasoa leikattaisiin yli 18-vuotiaiden henkilöryhmien osalta 2–3 prosentilla. Lasten perusosia ei kuitenkaan leikattaisi.

Esitysluonnos sisältää myös muita ehdotuksia, joiden tavoitteena on vahvistaa tuensaajan velvollisuutta käyttää tulonsa omaan elatukseensa tai asunnon vuokraan taikka nopeuttaa, sujuvoittaa, selkeyttää tai yksinkertaistaa perustoimeentulotuen käsittelyä. Lisäksi kuntien rahoitusosuutta perustoimeentulotuesta lisättäisiin 18–24-vuotiaiden toimeentulotuen saajien osalta, mikä korvattaisiin kunnille peruspalvelujen valtionosuusjärjestelmän kautta.

Pohjoisen Keski-Suomen työllisyysalueen lausunto lakimuutosluonnoksesta

Pohjoisen Keski-Suomen työllisyysalue on lausunut lakiluonnoksesta 25.6.2025 seuraavasti:

Velvoitteeseen ilmoittautua työttömäksi työnhakijaksi, velvoitteeseen hakea ensisijaista etuutta ja perusosan alentamiseen liittyvä lausuntopalaute:

Toimeentulotukilain piirissä ovat kaikkein huonompiosaiset kansalaiset. Heidän tilanteensa ovat usein monimutkaisia ja epäselviä. Miten jatkossa huolehditaan siitä, että asiakkaat ymmärtävät, mitä heidän tulee tehdä: miten ilmoittaudutaan työnhakijaksi, mitä etuuksia heidän tulee hakea ja miten niitä haetaan. Tiedottamiseen ja neuvontaan pitää KELAssa kiinnittää jatkossa enemmän huomiota. Etenkin työkyvyttömille tai niille asiakkaille, keiden ongelmat ovat kasaantuneet, uudet velvoitteet voivat olla turhauttavia ja alentaa entisestään ihmisten motivaatiota.

Jos työnhakijoiden määrä kasvaa merkittävästi, työllisyysalueiden palvelut ja henkilöstö ei välttämättä riitä. Tämä voi johtaa lakisääteisten palveluiden (esim. alkuhaastattelut, työnhakukeskustelut) viivästymiseen ja niiden laatuun. Työllisyysalueiden rahoituksen määrää tulisi tarkastella myös suhteessa asiakasmäärän kasvuun.

Hallinnollisen työmäärän kasvu vaatii työllisyysalueilta myös lisää resursseja ja henkilöstöä, mikä tulisi huomioida työllisyysalueen palveluiden rahoituksessa.

Ilmoittautumisvelvollisuus tuo työmarkkinoille myös lisää motivoitumattomia työnhakijoita. Työnhakijoille tulee tarjota riittävästi tukea ja ohjausta. Tuen ja ohjauksen määrä on asiakaskohtainen ja yksilöllinen. Tuki vähenee resurssien vähetessä.

Myös työttömyysetuuden maksajien työmäärä ja käsittelyajat saattavat pidentyä. Asiakkaiden tulee toimittaa maksajille ja työllisyysalueelle tarvittava tieto ja dokumentaatio, jotta työttömyysetuuteen voidaan ottaa kantaa. Tämä voi olla joillekin toimeentulotuen saajille vaikeaa. Kestääkö toimeentulotuen käsittely jatkossa entistä kauemmin, kun käsittelijöiden tulee tarkastaa työnhakijana olo ja ensisijaisten etuuksien hakeminen? Ensisijaisten etuuksien käsittelyn viiveet eivät voi johtaa siihen, että kuukauden määräaika menee umpeen ja aiheuttaa asiakkaalle aiheettomia toimentulotuen alennuksia.

Työttömyysturvan maksun keskeytyminen työttömyysturvalaissa säädettyjen sanktioiden takia johtaisi automaattisesti perusosan alentamiseen. Työttömyysturvalakia ja sen sanktiointia on jo tiukennettu. Myös työttömyysturvan sanktiot saattavat johtua joskus asiakkaan tietämättömyydestä tai määräaikojen tiukkuudesta. Miten huolehditaan, että aiheettomat sanktiot palautetaan asiakkaalle? Lakiluonnoksessa puhutaan ihmisarvoisen elämän turvasta. Miten tämä määritellään?

Perusosan suuruuteen liittyvä lausuntopalaute:

Terveysdenhuoltomenojen rajaaminen välttämättömiin menoihin vaikuttaa asiakkaiden mahdollisuuteen saada tarvittavaa terveydenhuoltoa. Tämä voi osaltaan aiheuttaa sitä, että asiakkaiden työkyvyn ongelmat pahenevat ja työelämään siirtyminen tai sinne palaaminen pitkittyy.

Tiedon saamiseen ja luovuttamiseen liittyvä lausuntopalaute:

Tiedon saamisen ja luovuttamisen tulee olla joustavaa. Jos asiakkaat joutuvat toimittamaan paljon dokumentteja itse KELAan etuuden maksamista varten, se aiheuttaa viivettä. Lisäksi osalle asiakkaista dokumenttien toimittaminen on haastavaa.

Vaikutusten arviointiin liittyvä lausuntopalaute:

Esimerkki vaikutusten arviointi -kohdasta:

”Ne opiskelijat, keillä ei ole oikeutta opintoetuuksiin, keskeyttäisivät opintonsa ja hakisivat työttömyysetuuden (tai edellytysten täytyessä jatkaisivat opintoja työttömyysetuudella) voisi heidän taloudellinen tilanteensa parantua”. Omaehtoisia opintoja työttömyysetuudella ei voi myöntää, jos opinnot ovat alkaneet. Jos asiakas opiskelee lyhytkestoisina opintoina, hänellä on kuitenkin lähtökohtaisesti aina työnhakuvelvollisuus ja tarjottua työtä tulee ottaa vastaan. Etenkin nuorten ja ammattikouluttamattomien kohdalla opiskelu on vaikuttavin työllistymisen edistämisen keino. Opintojen keskeyttäminen ja siihen opastaminen olisi lyhytnäköistä.

”Henkilöt, joiden työttömyysturvassa on ollut karensseja, mutta joiden perusosaa ei ole aiemmin alennettu, saisivat nyt perusosan alennukset aiempaa useammin. Perusosan alentamisen osalta esityksessä ehdotetaan, että moitittavien menettelyjen osalta

perusosan alennus olisi ensimmäisen kuukauden aikana 20 prosenttia ja sen jälkeen 40 prosenttia. Nämä prosenttiosuudet ovat olleet lainsäädännössä aiemminkin maksimimäärinä, joita käytännössä on sovellettu juuri tämän suuruisina". Jos asiakkaalle tulee työttömyysturvan maksuaste, se voi kertoa myös siitä, että asiakas ei ole kykenevä täyttämään asetettuja velvollisuuksia tai ilmoittamaan niistä.

Työ- ja toimintakyvyn puutteet työvoimaviranomaiseen ilmoittautuvilla uusilla asiakkailla olisivat alustavasti arvioiden ainakin osalla merkittäviä. Tarve arvioida työ- ja toimintakykyä voisi lisätä kysyntää sosiaali- ja terveydenhuollon työille tässä prosessissa.

Hyvinvointialueiden resurssointi niin sosiaali- kuin terveyspalveluiden osalta työttömien palveluissa on jo nyt pahasti aliresursoitu. Nämä asiakkaat tulevat tarvitsemaan laadukkaita lääkärinlausuntoja ja kuntoutuspalveluita, jotta heitä voitaisiin ohjata kohti työelämää. Myös työllisyysalueiden asiakkaita ohjataan hakemaan ensisijaisia, heille kuuluvia etuuksia (mm. sairauspäiväraha ja kuntoutustuki). Näiden hakujen esteenä on usein terveydenhuollon resurssien riittämättömyys, mikä väistämättä johtaa siihen, että asiakasvastuu siirtyy työllisyysalueille. Työllistymisen monialainen edistäminen (TYM) ei ole ratkaisu, koska ko. palveluissa on sama resurssivaje sosiaali- ja etenkin terveydenhuollon palveluiden osalta.

Työttömyysturvakulun lisääntyminen kunnille voi johtaa myös työllisyysalueen palveluiden heikentymiseen kuntien heikon taloustilanteen vuoksi.

Valmistelija	Työllisyysaluejohtaja Tiina Mäenpää, puh. 040 159 2610
Esittelijä	Työllisyysaluejohtaja Tiina Mäenpää
Päätösehdotus	Merkitään tiedoksi.
Päätös	Hyväksyttiin.

- - - - -